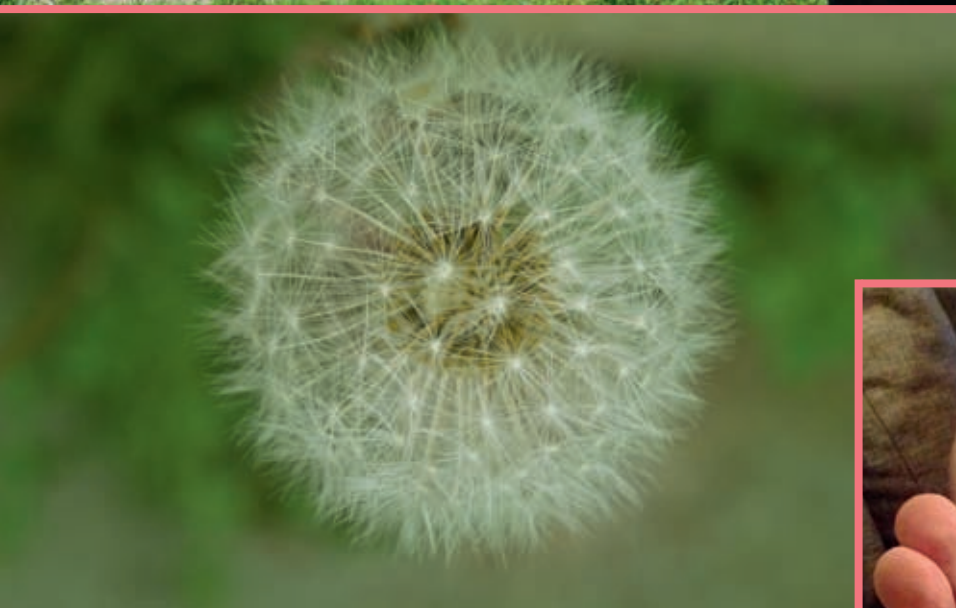

Sinuga

Eesti Puuetega Inimeste Koda

**Suvi
2014**

Ajakiri "Sinuga"
ilmub 1994. aastast

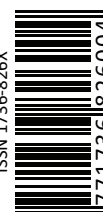

Uuring Kurdid lapsed
kuulevad ja kõnelevad!

Haridus
Rajaleidja Keskused – uus
rada Eesti haridusmaastikul

ISSN 1736-826X

9 771736 826004

TOIMETUS

Toompuiestee 10
10137 Tallinn
sinuga@epikoda.ee
Tel 661 6629

Peatoimetaja
Helen Kask
helen.kask@epikoda.ee
Toimetusel on õigus
kaastöid lühendada
ja toimetada.

“Sinuga” väljaandja on
MTÜ Eesti Puuetega
Inimeste Koda.

Kujundus
Kati Roosimaa
AS Ajakirjade Kirjastus

“Sinuga”
ilmub 4 korda aastas.

Kaanel EPIKoja
video- ja fotokonkursil
“Kõik inimesed on erinevad, aga
võrdsed” osalenud võistlustööd.

Lisainfo www.epikoda.ee/konkurss

Hea Sinuga lugeja!

Helen Kask
peatoimetaja

Kuigi suur suvi saabus juba poolest maist, siis loodetavasti jätkub sooja ja päikesest ka järgnevatele kuudele. Suvisele meeleolule vaatamata leiab käesolevas numbris kajastamist mitu olulist ja tõsist teemat.

Saame teada, millises seisus on ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni rakendamine ning puuetega inimeste õiguste komitee loomine Eestis. Intervjuus Irina Kaldega räägime tugikeskuse Juks kujunemisest ning tööst erivajadustega noortega. Olulise teemana kajastame üha uuesti töövõimereformiga seonduvat ning toome välja erinevate sihtgruppide mured seoses planeeritava. Hariduse rubriigis selgitame, kuidas hakkavad sügisest tööle Rajaleidja Keskused ning millised muutused ootavad ees erivajadusega üliõpilasi stipendiumite süsteemis.

Tallinna Ülikooli magistrant Anneli Aasmäe uuris oma lõputöös, mil määral sisekõrva implantaat kuulmislangust kompenseerib ning laste keele ja kõne arengut mõjutab. Tähelepanu väärrib uuring eelkõige seetõttu, et kuigi Eestis on pea sajale lapsele paigaldatud sisekõrva implantaat, ei ole nende laste kõne ja keele kujunemist varasemalt uuritud. Uurimistöö järeldustest on juttu artiklis „Kurdid lapsed kuulevad ja kõnelevad!“.

Peale selle mahub ajakirja mitu ülevaadet headest noortelalgatustest ja -projektidest, põnevatest toimunud ja peagi toimuvatest sündmustest siin- ja sealpool piiri.

Põnevad lugemist ja kaunist suve!

SISUKORD

MÕTE

4 Head ajakirja SINUGA lugejad!

LUUBI ALL

5 Eesti puuetega inimeste õiguste komitee loomine

PERSOON

7 Irina Kalde: Meie tugikeskuses saab töötada vaid empaatiavõimega inimene

EPIKOJA TEGEMISED

11 "Paneme seaduse kehtima!" sai toetust!

VÕRGUSTIK

13 Mida toob tulevik liikumispuudega inimestele?

SÜNDMUS

16 Festival „Puude taga on inimene“ läheb Merepäevadele

PIIRI TAGA

17 Ågrenska keskus Rootsis sai 100-aastaseks

TÖÖ

19 Töövõimereform – koostöö proovikivi

UURING

23 Kurdid lapsed kuulevad ja kõnelevad!

HARIDUS

26 Rajaleidja Keskused – uus rada Eesti haridusmaastikul

30 Uus stipendiumite süsteem erivajadustega üliõpilastele

NOORED

31 Head lapsed kasvavad eelarvamusteta

32 Liikumispuudega inimesed tenniseväljakule!

SPORT

35 Paraolümpiapäev tutvustas sportimisvõimalusi

7

11

32

35

Head ajakirja SINUGA lugejad!

Käes on aeg, mil kogu loodus puhkeb meie ümber õide, õhus on tunda ootust ja lootust.

Käes on ka muutuste aeg ühiskonnas, kus seni hinnati ja määrati vaid inimese töövõimetust, selle asemel et vaadata iga inimest just tema erivajadust arvestavalt ja toetavalt. Tean, et iga muutus toob kaasa hirme ja muret, et tänane olukord võib halvemaks muutuda, ja kindlasti ka küsimuse, et mis saab minust.

Töövõimereformi tegelik eesmärk on luua vähenenud töövõimega töötajate tööturule aitamise terviklik süsteem. Lisaks nende inimeste toetamisele on kavandatud erinevad toetusmeetmed ka tööandjatele. Reform rajaneb soovil käsitleda iga inimese ja tema tulevase tööandja konkreetseid vajadusi, et leida mõlemale osapoolle sobivaimat lahendust.

Reformi oluline osa, võib öelda, et lausa määrav osa, on tööandjate valmisolek võtta tööle inimesi, kelle töövõime on vähenenud. Tööandjate toetuseks on plaanitud mitmeid meetmeid, et kohandada nii töökeskkonda kui ka -vahendeid. Samuti toetatakse tulevaste töötajate juhendamist. See võib tähendada ka näiteks tugisikuga töötamise teenust. Suurimaks väljakutseks saab inimestele võimaluste loomine töökohta jõudmiseks ja piirkondades, kus ettevõtlust ja tööandjaid on vähe, ka töökohtade loomine või nende loomise toetamine.

Tööandjatele hüvitatakse osaliselt töötajate koolituskulud. Lisaks maksab riik tööandja eest sotsiaalmaksu töövõimetuspensionäri/vähenenud töövõimega inimese kohta töötasu kuumääralt.

Reformi elluviimiseks on plaanitud 180 miljonit eurot Euroopa Liidu vahendeid, mida kasutatakse töövõime hindamise meetodika ja tööturuteenuste arendamiseks, tööandjate toetamiseks ning teavituseks ja asustevahelise koostöö korraldamiseks. Kui varasemalt toetati inimesi vaid pensioniga, siis nüüd hinnatakse tema vajadusi individuaalselt, iga inimesega tegeletakse eraldi. Selline lähenemine on olnud tulemuslik paljudes riikides.

Reformi sihtrühm on ligi 95 000 tööealist inimest, kellest täna juba töötab kas osalise või täistööajaga üle 30 000. Uuringud näitavad, et 63% täna mittetöötavatest töövõimetuspensionäridest soovivad töötada. Reformi eesmärk on julgustada töötada soovijaid ja abistada neid töökohta leidmisel.

Rehabilitatsioon ja abivahendite pakkumine on osa töövõimereformist. Sotsiaalhoolekande seaduse muudatused jõustuvad samaaegselt töövõimetoetuse seaduse jõustumisega, sest muidu poleks üldse mõeldav selle reformi läbiviimine.

Muudatusi tehakse ka rehabilitatsiooni korralduses. Tänapäevane rehabilitatsiooniteenus jagatakse tööalaseks ja sotsiaalseks rehabilitatsiooniks. Töövõimeliste ja osaliselt töövõimeliste tööalast rehabilitatsiooni hakkab korraldama Töötukassa. Teenus saab olema intensiivselt fokuseeritud töövõime tõstmisele eesmärgiga saada tööle. Töövõimetele osutab sotsiaalset rehabilitatsiooni Sotsiaalkindlustusamet, et tõsta nende võimet toime tulla ja luua eeldused tööalaseks rehabilitatsiooniks. Reform tagab mõlema teenuse parema kättesaadavuse, mida toetatakse eelkõige EL-i struktuuritoetuste vahenditest.

Töövõimereform küll toetab, kuid ei lahenda kõiki võimalikke sotsiaalkaitse, eeskätt hoolekandemeetmete kitsaskohti. Kindlasti on see samm edasi tervisekahjustusega inimeste aitamisel. Olen veendunud, et esitatud seaduseelnõu saab ja lausa peab muutuma paremaks, ja usun, et just Riigikogus toimuvad arutlused ja erinevate sihtrühmade veelkordne kaasamine seda eesmärki ka kannavad. See olukord, kus riigi poolt midagi ei tehta, ei saa kesta edasi, sest iga inimese, kelle tervis veidigi võimaldab, soov on teha tööd ja parandada oma sissetulekut ning tunda ennast vajaliku ja toimetulevana. Eriti oluline on pakkuda võimalusi just erivajadustega noortele, kes alles koolipingist välja astuvad, mitte jätma neid aastateks koju ja seejärel hakata tegelema nende aktiveerimise ja toetamisega.

Head ajakirja lugejad, lubage mul tsiteerida Lennart Meri mõtet: „Muutuvas maailmas võidab see, kes käib sellega koos või veidikene eeski!“

Meie oleme jäänud kindlasti täna maha ja loonud olukorra, kus kümned tuhanded tööealised inimesed on jäänud kõrvale tööelust. Proovime seda koos SINUGA muuta!

Austusega
Teie sotsiaalminister
Helmen Kütt

Eesti puuetega inimeste õiguste komitee loomine

Tiina Ojakallas
Poliitikauuringute Keskus Praxis

ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioon (edaspidi konventsioon) nähakse ette, et igal osalisriigil on kohustus säilitada, tugevdada, määrata või luua oma riigis raamistik, mis sisaldaks vastavalt vajadusele ühte või mitut sõltumatut mehhanismi konventsiooni rakendamise edendamiseks, kaitsmiseks ja järelevalveks.

Kuna Eesti ratifitseeris konventsiooni 2012. aastal, siis on meie riigil kohustus luua valitsus-sektorist sõltumatu konventsiooni rakendamise edendamise, kaitse ja järelevalve raamistik. 2013. aasta lõpus kuulutas sotsiaalministeerium välja konkursi, et kutsuda nimetatud mehhanism ellu. Ülesandega hakkas tegelema Poliitikauuringute Keskus Praxis koostöös Eesti Inimõiguste Kes-kusega.

Komitee on sõltumatu

Projekt, mis kestis kuni käesoleva kevadeni, oli mitu eesmärki. Selle raames kutsuti konventsioon- nis ettenähtud mehhanism – puuetega inimeste õiguste komitee – ellu, koostati komitee tööpõ- himõtted ja tööreglement, 2014. aasta tegevusi hõlmav tegevuskava, alustati puuetega inimeste olukorda jälgivate indikaatorite väljatöötamist, koostati õigusanalüüsid puude mõiste kohta Eestis ning puudega inimese olukorrast tööturul. Komitee ellukutsumist tutvustati aprillis Tallinna Puuetega Inimeste Kojas toimunud teabepäeval.

Komitee kokkukutsumisel tutvuti mitme riigi praktikatega, kuid kokkuvõtvalt saab öelda, et enamus riike lahendavad mehhanismi omamoodi, ühesuguseid peaaegu ei leidu. Austrias, Saksa- maal ja Austraalias kaasatakse laiemalt erinevate

valdkondade esindajad. Kaasamine ja laiapõhjali- sus said ka Eesti mudeli alustaladeks.

ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni rakendamise sõltumatu järelevalve, edendamise ja kaitse komitee Eestis (lüh. puuetega inimeste õiguste komitee) koosneb erialastest ekspertidest. Komitee liikmed jagunevad hääleõigusega liikme- teks ja hääleõiguseta vaatljaliikmeteks. Vaatlja- liikmed osalevad komitee töös täiel määral, kuid ei hääleta otsuste vastuvõtmisel. Hääleõigusega liikmetest peavad vähemalt pooled olema ise puu- dega inimesed või vajadusel nende pereliikmed.

Komitee koosseis

Komiteesse kuuluvad puuetega inimeste esin- dusorganisatsioonina Eesti Puuetega Inimeste Koda, mida esindab Monika Haukanõmm, puuetega inimeste eksperdid Tiia Sihver, Anita Kurvits, Jari Pärigma, Janne Jerva, Marju Medar ja Eesti Inimõiguste Keskuse esindaja Kari Käsper. Komitee töösse on vaatljaliikmetena kaasatud soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik Mari-Liis Sepper, tööhõive ekspert Silver Drenkhan, teenusepakkujate esindajana MTÜ Abikäsi esindaja Marko Simberg, meditsiiniliste ja rehabilitatsioonialaste teenuste pakkumise pädevusega ekspert Ülle Kruus, omavalitsuste esindajana Eesti Maaomavalitsuste Liidust Mai- liis Kaljula ja inimõiguste kaitse edendajana Eesti Patsientide Esindusühingust Pille Ilves.

Komitee tööreglemendis tuuakse välja, et komi- tee on füüsiliste ja juriidiliste isikute vabatahtlik ühendus ning tegutseb konventsiooni artikli 33 lõike 2 alusel määramata tähtajal. Vabatahtlikule ühendusele planeeritakse anda ka kindlam ju- riidiline vorm, mille loomist korraldab sotsiaal- ministeerium. Õigusliku reguleerimise üheks variandiks on asutada komitee Eesti Puuetega Inimeste Koja juurde. Seejuures on oluline kind- lustada, et komitee saaks piisava rahalise ja hal- dusliku sõltumatuse.

Peamised ülesanded

Komitee peamised ülesanded on puudega inimeste õiguste alase teadlikkuse tõstmine, avalikkuse informeerimine ning infovahetuse ja koostöö korraldamine erinevate huvigruppide vahel. Samuti planeerib komitee hakata vastu võtma isikute pöördumisi seoses konventsiooni rakendamisega. Komitee kujundab ja edastab oma seisukohti ning teeb Vabariigi Valitsusele ettepanekuid puuetega inimeste õigustega seonduvate probleemide lahendamiseks. Komitee võib ise koostada või tellida analüüsi puuetega inimeste õiguste olukorrast Eestis ning koguda andmeid, et kirjeldada puudega inimeste olukorra muutusi teatud näitajate kaudu. Komitee osutab probleemkohtadele, teeb ettepanekuid kohustuste kandjatele, esitab ja vahendab arvamusi konventsiooni eesmärkide saavutamiseks.

Komitee julgustab riigiasutusi vajadusel oma tegutsemist parandama, tunnustab edusamme ja otsib viise, kuidas inimõiguste rakendamise edendada riiklikku poliitikat ja praktikaid. Komitee arvestab erinevate osapoolte seisukohtadega, vajadusel kaasab töösse teisi eksperte ja konsulteerib huvigrupiga. Komitee tegevused toimuvad puuetega inimesi kaasates ja nende ettepanekutest lähtudes. Tulemuslikuks järelevalveks peab sihtgrupp olema hästi informeeritud komitee olemasolust ja tegevustest ning teadma, kuidas komitee poole pöörduda.

2014. aasta tegemised

Komitee teeb koostööd samas valdkonnas tegutsevate asutuste ja organisatsioonidega ning arvestab oma töös nende funktsioone, sealhulgas Eesti Puuetega Inimeste Koda, Eesti Inimõiguste Keskus, Inimõiguste Instituut, soolise võrdõigusslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik, Õiguskantsleri Kantselei ja Eesti Patsientide Esindusühing.

2014. aastal on komitee kogunenud juba neljal korral ning kokkusaamised jätkuvad regulaarselt. Lisaks komitee ülesehitamisele on käesoleva aasta plaani võetud kahe kuni kolme maakonnapõhise teadlikkuse tõstmise koolituse läbiviimine. Komitee kujundab ka seisukoha puuetega inimeste olukorrast töövaldkonnas ning teeb konkreetseid ettepanekuid, mis edastab Vabariigi Valitsusele ja huvigrupile. Avalikult kättesaadavad on need hiljemalt aasta lõpus. Komitee töötab välja lähtekohad, mille alusel teostada järelevalvet puudega inimeste õiguste ja/või olukorra üle. Sügisel korraldatakse huvigrupile teine teabepäev ning huvigrupini jõuavad komitee infokirjad.

Komitee tööreglemendi, tegevuskava, teostatud analüüside ja muu info ning tegevuste kohta saab teavet veebikeskkonnast www.pik.ee. Veebilehe kaudu saab ka otse komiteele oma tagasisidet või kommentaare esitada ning liituda regulaarse infokirjaga.

■ UUDIS

Harvikaiguste huvirühmade ümarlaud

■ 17. aprillil tulid EPIKojas esimeseks vastavateemaliseks ümarlauaks kokku harvikaiguste huvirühmade esindajad. Tutvuti vastvalminud arengukavaga ja arutati võimalike tegevuste üle tulevikus. Ümarlaua protokoll ja arengukavaga saab tutvuda <http://www.epikoda.ee/harvikaigused/>.

Kõik harvikaigustega seotud patsiendiorganisatsioonide esindajad, samuti asjast huvitatud üksikisikud on oodatud endast märku andma e-posti aadressil anneli.habicht@epikoda.ee, et olla kaasatud edasistes tegevustes harvikaiguste valdkonnas.

Irina Kalde:

Meie tugikeskuses saab töötada vaid empaatiavõimega inimene

Intervjueeris Kirke-Anneli Kuld, EPIKoja peaspetsialist

Tallinna Tugikeskuse Juks direktor Irina Kalde on oma tööd teinud pea 20 aastat. Keskuse ülesehitamine, töö erivajadustega noortega ning keskuse laiendamine on saanud tema elutöök.

Millal ja milleks Juks loodi?

1990. aastate alguses tekkis hoolekandes asutusi, mis pakkusid teenuseid puuetega lastele ja noortele. Alustati laste ja noorte õpetamist professionaalsete pedagoogide juhendamisel, kuna erivajadusega lapsed ei saanud nõukogude ajal vajalikku kooliharidust.

Aktiivsete vanemate initsiatiivil moodustati 1993. aasta 9. detsembril Tallinnas Keemia tänaval lasteaia ruumides õpperühm intellektipuudega noortele. Nende töö jätkuna loodi Tallinna linnavalitsuse 30.09.1994. a määrusega nr 93 munitsipaalasutus Tallinna Puuetega Noorte Õppekeskus Juks, mis hakkas korraldama puuetega noorte ettevalmistavat õpet, arendama nende loovust ja iseisvat toimetulekut. Õppekeskus oli üks esimesi omataolisi taasiseseisvunud Eestis, 2011. aastast kannab see nime Tallinna Tugikeskus Juks.

Kui 1994. aastal algas Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskuse ehitus, tulid Eestis müügile

esimesed kodumaised arvutid – Jukud. Plaan oli valmistada õppekeskuses erivajadustega noori ette saamaks Astangul arvutialast kutseõpet, nii andis Juku nimi aluse Juksi nime sünnile.

Kuidas sattusite sellele tööle, milline on teie kujunemise tee?

Olen töötanud kohalikus omavalitsuses alates 1971. aastast. Olin Kesklinna, hiljem Oktoobri rajooni TSN Täitevkomitees üldosakonna inspektor ja osakonnajuhataja. Kui vabanes koht sotsiaalhoolekandeosakonnas, pakuti mulle, et kas ma ei sooviks proovida. Sel ajal ei teadnud ma midagi vanadekodudest, sest minu vanemad ja vanavanemad elasid, samuti ei teadnud erivajadustega inimestest. See oli aeg, kui Hagi Šein hakkas tegema „Prillitoosi“ saateid ja korraldama füüsilise puudega inimestele üritusi, nagu ratasoolide võidusõit. Mihkel Aitsam ja Hagi Šein tõid ratasoolides inimesed oma kodudest välja, neile korraldati üritusi lauluväljakul, sündmusi kajastas Eesti Televisioon. Pärast sotsiaalkindlustussüsteemi reorganiseerimist jäin veel kaheks aastaks ametisse, misjärel tollane linna sotsiaal- ja tervishoiuameti juhataja Laur Karu pakkus tööd asutuse loomiseks vaimupuuetega inimestele. Võtsin koha vastu ja siin ma nüüd olen.

Kuidas on Juks arenenud?

Tänavu 30. septembril saab tugikeskus 20-aastaseks. Selle aja jooksul on palju muutunud. Alustasime päevategevust 12 noorega, kes olid siis 18–20-aastased, nüüd on nad pea 40-aastased täiskasvanud inimesed. Ajapikku kasvas noorte arv 45-ni, kes moodustasid kolm rühma. 45 inimesega töötasime kolm aastat. Praegu on meil 120 klienti.

Milline on Juks täna, milline saab olema tulevikus?

Kui algsest asusime ühes majas, siis täna asume kolmes hoones. Pihlaka tänav 10 majas asub meie arenduskeskus, Ehitajate tee 82 töökeskus ja Kadaka tee 153 ööpäevakeskus, kus elavad lastekodulapsed.

Praegu võtame tugikeskusesse vastu erivajadustega noori, kes on omandanud põhihariduse ja omavad rehabilitatsiooniplaani. Meile tulevad lapsed peaaegselt Tallinna Tondi põhikoolist ja Kadaka koolist. Oleme teinud lahtiste uste päevi, kuhu tulevad vanemad, et tutvuda olukorraga. Juunikuus on meil alati vastuvõtukomisjon.

Vastuvõetud noortega alustame arendustegevust. Hommikuti on aineõpetuse tunnid, kunsti, iseseisvusõpetuse, kodumajanduse ja sotsialiseerumise, teatriõppe, liikumise ning muusikateraapia alased tegevused. Muusika, tegevusteraapia ja iseseisvaks eluks ettevalmistavad praktilised tegevused on koondatud päeva teise ossa. Erinevates ainetundides õpetame majandust, noored õpivad tundma, mis on raha ja kuidas rahaga ümber käia.

2000. aasta mais alustati Tallinna Puuetega Noorte Õppekeskuses Juks täiesti uue ettevõtmisega – tööpraktikaga asutustes. Praktikakohtade saamine osutus vaevarikaks, sest ühiskond ei olnud veel valmis puuetega noori avatud tööturule vastu võtma. Nüüdseks on tööpraktika üheks oluliseks valdkonnaks keskuse töös.

2003. aastal loodi õppekeskuses struktuurüksus Kaitstud Töökeskus Juks. Töökeskus on arenenud ja laienenud ning pakub võimalusi just nendele inimestele, kes ei ole veel valmis töötama avatud tööturul, olles

nii-öelda vaheetapiks üleminekul toetatud tööle või avatud tööturule. Paljudel juhtudel aga ei võimalda tervislik seisund töötamist väljaspool kaitstud keskust. Keskuses töötatakse erinevates töötubades, kus tööd koorideneerivad juhendajad.

2006.–2008. aasta projekti „Õpikeskkonna kohandamine erivajadustega inimeste esmaseks kutseõppeks“ raames alustati koostööd Tallinna Kopli ametikooliga.

Nad saavad teada, mis vahe on 5-, 10- või 100-eurosel, kuidas saab raha vahetada. Õpetame neile, kuidas teha eelarvet, osta poes ja arvestada hindadega. Meil on väga suur rõhk kunstioõpetusel ja käelisel tegevusel. Kunstioõpetuses on kangakudumine, maalimine, portselanimaal ja disainikursus. Noored on nädal aega aineõpetusel, seejärel nädal aega kunstioõpetuses. Õhtul valmistavad

kliendid ise toidu, koostavad menüü, käivad poes ja koristavad.

Oluline rõhk on tugikeskuse töös täiskasvanu rolli omaksvõtmine noortel, identiteet, enesehindamine, motivatsioon, kohusetunne ning vastutuse kasv ja oma tugevate ning arendamist vajavate külgede teadvustamine.

Koostööprojekti raames Kopli ametikooliga saavad keskuses kutseõpet kodumajanduse erialal noored, kes on põhihariduse omandanud toimetuleku riikliku õppekava alusel.

Noored, kes on õppinud meil kolm aastat, saavad tunnistuse, mis näitab, et nad on läbinud tugikeskuse Juks kutseõppeks ettevalmistamise kursuse. Tänavu läheb meilt kutseõppesse kuus noort. Meil on olnud juba kolm lendu, kes õppisid koolis kolm aastat ja said kutsekeskhariduse diplomi. Septembrist 2014 muudetakse programm kaheaastaseks ja kooli hakatakse võtma põhihariduseta õpilasi, varem oli põhiharidus vajalik. On hea, et saame nüüd kaks noort oma arenduskeskusest, kes on elu hammasrataste vahele jäänud ja keda ei võetud põhikooli, saata Kopli ametikooli kutseõppesse. Koolist on neil võimalik saada puhastusteenindaja abilise kutse.

Soov kaasa aidata kahe noore inimese eluprobleemide lahendamisele andis neli aastat tagasi tõuke avada Kadaka tee 153 majas ööpäevakeskus ja rakendusühmad.

Millised on Juksi mured ja kuidas neid lahendada?

Kõige suuremaks mureks on ruumipuudus. Arenduskeskuse ruumid Pihlaka tänaval on väikesed, liikumisvõimalusi pole palju.

Kuigi aktiivne tegevuspäev algab hommikul kell üheksa ja kestab viieni, tuleb osa noori kohale juba 8.30 ja läheb ära kell 17.30. Nende päev on pikk ja on võrreldav täistööpäevaga. Noored saavad keskusesse kas iseseisvalt või Termaki invatransporti kasutades.

Soov on koondada tugikeskuse kolm eraldi asuvat üksust ühe katuse alla. See kergendaks keskuse tööd märkimisväärselt. Praegu ei teata sageli, mida ühes või teises osakonnas tehakse. Unistuste täitumine pole enam kaugel.

Mis teid töös enim rõõmustab?

Enim rõõmustavad mind noorte edusammud. Kui kümme aastat tagasi vabanesid ruumid Ehitajate tee 82, saime need endale ja tegime sinna töökeskuse. Majas on kuus töötuba, kus asuvad tekstiilikoda, klaasikoda, portselanikoda, keraamikakoda, õmbluskoda, siidimaalikoda, samas teeme allhankeid. Siia tulid noored, kes on käeliselt väga tublid. Nad valmistavad kangastelgedel vaipu, tegelevad siidimaaliga, teevad tellimustöid. Noorte toodang on imeline, müüme seda igapäevaselt oma kingitustepoes ja võimaluse korral laatadel. Meilt käivad kingitusi ostmas sotsiaalministeerium, linnavalitsus jt. Töökeskusest tellitakse tooteid, mis on valmistatud noorte kavandite järgi. Jõuludeks valmistatakse käsitööna kaarte, vahel on tellimus üle 100 kaardi, mis siis saadetakse koostööpartneritele. Majas käib väga intensiivne töö.

Tallinna Sotsiaal- ja Tervishoiuamet viis Tallinna Tugikeskuse Juks A-korpuse renoveerimiseks läbi riigihanke, mille võitis Koda Ehitus OÜ. Kadaka tee 153 hoone renoveerimine algas aastal 2010. Renoveerimine võimaldab sinna koondada Tallinna Tugikeskuse Juks kogu tegevuse, mille tulemusena vabanevad hooned Pihlaka 10 ja Ehitajate tee 82. Ühes hoonekompleksis tegutsedes suudetakse erivajadustega noortele pakkuda suuremas mahus ja efektiivsemaid teenusid. Lisaks alustab renoveeritud ruumides tegevust Kopli ametikool kutseõppega Juksi klientidele. Objekti lõpetamiseks on vaja teha sise- ja viimistlustööd.

Meie noored on esinenud näitustega Ameerikas, Albaanias, Prantsusmaal, Saksamaal ning toonud sealt palju auhindu. Kui korraldati ülemaailmne puuetega inimeste tööde näitus Moskvast, olid seal väljas ka meie inimeste tööd. Venemaal eksponeeriti näitust aasta jooksul paljudes kohtades.

Meil on tugevad traditsioonid: kübarapidu, jõulupidu ja teiste tähtpäevade tähistamine. Adventihommikul oleme kõik koos Jaani kirikus, kus esinevad meie noored, paljudel tulevad ka vanemad sinna kaasa. Arendatakse noorte silmaringi, reedeti külastatakse näitusi ja muuseume.

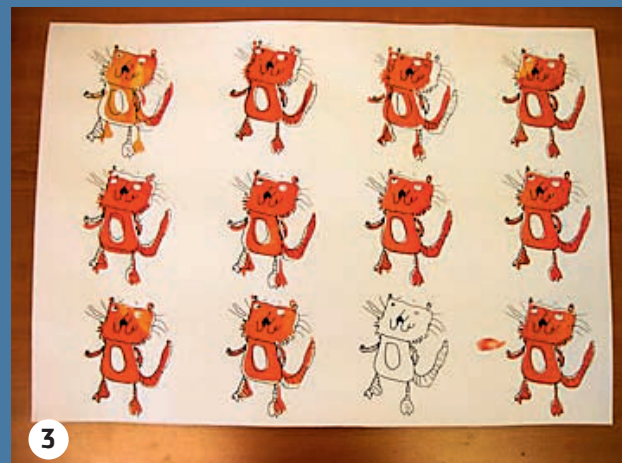
Juksi noored usinalt töötamas.

1

2

3

Fotodel (1-3) on näha, kuidas toimub ühe lapse töö arenguprotsess. Fotod: juks.ee

Meil on 50 töötajat, kes kõik oma ala professionaalid. Meie tugikeskuses saab töötada vaid empaatiavõimega inimene. Oluline on, et töötajad peavad noortest lugu. Kui sa pead neist lugu, siis nemad tunnetavad seda ja vastavad samaga.

Kuhu tahate jõuda, lähim ja kaugeim eesmärk?

See on avatud tööturg. Erivajadusega inimesed võivad teha lihtsat tööd ja nad on väga kohusetundlikud. Kui saavad ühe operatsiooni selgeks, teevad seda muidugi aeglaselt, aga väga korralikult. Kui nad lähevad avatud tööturule, siis peaks neil olema riigi poolt kindlasti tugiisik, kes on kuskil lähedal, ja kui on probleem, aitab koheselt probleemi lahendada. Ilma tugiisikuta ta hakkama ei saa. Tugiisik võiks olla personaalne ja saada oma töö eest väikest tasu, mis oleks motivatsiooniks.

Erivajadusega noored võiksid käia ühes koolis tavaõpilastega, aga klassid peaksid olema eraldi. Rootsis on nii, et ühes koolis käivad terved ja väga raske puudega, isegi lamajad lapsed. Vanemad

lapsed vaatavad nooremate järele, aitavad neid riietesse panna, jalutavad nendega õues. Tervetel on sõpru puudega noorte klassis. Kui tulevad õuest tagasi, läheb üks ühte, teine teise klassi.

Väga raske küsimus on see, et vanemad jäävad aina vanemaks, aga paljudel meie klientidest on ju ainult emad. Mis saab neist noortest ja kuhu nad lähevad siis, kui vanemaid enam pole? Kui on õde või vend, miks peaks siis tema erivajadusega inimese enda juurde võtma? Praegune pereseadus näeb nii ette. Minu nägemus on, et Kadaka tee krundile võiks ehitada sotsiaalkorterid, kus on 4–5 tuba ja elab 4 inimest, igaühel on oma tuba ja üks ühine tuba. Ning seal on töötaja, kes jälgib neid tugiisikuna. Ma tean, et Rootsis on nii, et kui puudega inimene saab 18, on tal õigus iseseisvalt elada. Ta käib vanematel külas ja vanemad käivad temal külas, aga ta elab omaette.

Meie eesmärk on võimalikult iseseisvalt igapäevaelus, kutseõppes ja tööelus toimetulev erivajadusega inimene. Soovime nende elukvaliteeti säilitada ja paremaks muuta.

“Paneme seaduse kehtima!” sai toetust!

Meelis Joost

EPIKoja peaspetsialist välissuhete valdkonnas

2014. aasta esimeses kvartalis jõudis meieni hea uudis – Avatud Eesti Fondi koordineeritavast Euroopa Majanduspiirkonna Vabaühenduste Fondi taotlusvoorus sai EPIKoda õiguse ellu viia kaheaastast võrgustikuprojekti eestkostetegevuse tugevdamiseks.

Eesti Puumetega Inimeste Koja projekti „Paneme seaduse kehtima!“ eesmärk on edendada kaasava elukeskkonna rajamist ning Eesti seadusandluses olemasolevate sätete täitmise kontrolli tõhustamist. Kaasav ja kasutajasõbralik elukeskkond on kasulik mitte ainult puuetega inimestele, vaid pal-

ju rohkematele kasutajatele – eakad, lastega pered, ajutiselt liikumistakistusega inimesed, turistid jne. Projekti tulemusena soovime saavutada olukorra, kus enam ei looda mitte-ligipääsetavat keskkonda. Projekti töönimeliks ongi valitud „Kasutajasõbralik keskkond kõigile“.

Mida ära tehakse?

Tulemuste saavutamiseks loouakse eestkosteplaan, leitakse aktivistide rühmad, kes oleksid valmis eestkosteplaani püsivalt ellu viima erinevates Eesti piirkondades, et välistada ebasobiva, kasutajavaenuliku keskkonna rajamist. Projekt keskendub ka informatsiooni levitamisele „Disain kõigile/Universaalne disain“ valdkonnas, kus olulisel kohal on tellija, disainer/arhitekt ja vajalike kooskõlastuste väljastajad. Kõikide nende suhtu-

Projekti avaseminar toimus
tänavu 22. mail.
Fotod: Erakogu

Projekti partneri Eesti Disainerite Liidu esindaja Ilona Gurjanova rääkimas universaalsest disainist.

mine peab muutuma, et koos ära hoida ebasobiva keskkonna loomine.

Projekti tulemusel paraneb teadlikkus kaasavast elukeskkonnast, teemaga seotud vabaihenduste huvikaitsevõimekus. Samuti tehakse tööd suhtumise muutmise nimel, et juba elukeskkonna kavandamise algfaasis võetaks arvesse erinevate kasutajate vajadusi.

Projekti suurematest üritustest on 2015. aastal kavas läbi viia konverents „Elukeskkond kõigile!“. 2015. aastal algab ka käesoleva aasta jooksul valmiva eestkosteplaani elluviimine koostöös EPIKoja liikmete ning teiste huvilistega, kelle teadmiste ja kogemusele toetudes tahame saavutada soovitud eesmärgi – muuta tegutsemiskeskond võimalikult barjäärivabaks kõikjal Eestis. Tänavu 15. augustil osaleme Paides arvamusfestivalil, kus teiste teemade kõrval tuleb arutelule elukeskkond ja töötamine.

Projekti partneriteks on kaasava elukeskkonna loomise, kasutamise ja heade näidete alase info levitamise seisukohalt olulised organisatsioonid nii Eestist kui doonorriikidest: Põhjamaade puuetega inimeste võrgustik, Islandi disainikeskus, Eesti Maaomavalitsuste Liit, Eesti Disainerite Liit, Eesti Kunstimuuseum ja MTÜ Eesti Purjelaevad.

Projekti elluviimise periood on 10. märts 2014 kuni 10. märts 2016.

Projekti rahastab Euroopa Majanduspiirkonna Leping finantsmehhanismi Vabaihenduste Fond, mille elluviimist Eestis koordineerib Avatud Eesti Fond.

Projekti avaseminar oli populaarne

Projekti avaseminar toimus 22. mail EPIKojas. Seminari avas Norra suursaadik pr. Lise Kleven Grevstad. Kohal olid partnerite esindajad, sh Gunnar Buvik ja Ingelinn Olsen Buvik Põhjamaade puuetega inimeste võrgustikust. Ilona Gurjanova Eesti Disainerite Liidust rääkis „Disain kõigile/Univesaalne disain“ mõistetest. Jane Meresmaa-Roos rääkis Eesti Kunstimuuseumi filiaalide auditist, kasutaja seisukoha andsid Jüri Järve ja Priit Kasepalu. Riigi Kinnisvara AS andis ülevaate objektidest, millega lähiajal tegeletakse. Mariliis Lauri Astangu puudealase info ja abivahendite keskusest rääkis eluaseme kohandamise teemadel ning Karl Zdanovits ettevõttest Sungate Security

tutvustas automaatselt avatavate uste paigaldamise võimalusi. Seminar oli põnev ning tõi uusi ideid, mida saab projekti käigus edukalt ära kasutada.

Mida toob tulevik liikumispuudega inimestele?

Auli Lõoke,
ELILi tegevjuht

Eesti Liikumispuudega Inimeste Liit tähistas hiljuti oma 25. sünnipäeva. Ühtepidi päris pikk aeg, kui mõelda sellele, millised muutused on ühiskonnaelus aset leidnud. Teistpidi, inimesele mõeldes, on see täiskasvanuks saamise iga, kus suured teod alles ees.

Liit sai möödunud aasta lõpus uue juhatuse, kus vanadest tegijatest jätkab kaks. Uutele noortele on pandud suured lootused. Nagu enami-

kus organisatsioonides, on ka meil asjalike ja missioonitundega inimeste leidmine probleem. Värske pilk ja tegutsemistahe oma liikmete heaks on suur väärtus. Uus juhatuse on võtnud tõsiselt käsile arengukava ja selle elluviimise strateegia koostamise, vaadatakse üle põhikiri, seatakse konkreetsed prioriteetidid tegevustele.

Eesti puuetega inimeste elu on muutmas palju reforme, tuleb olla kursis eelnõudega, jälgida, et inimeste elujärg nende käigus ei halveneks. Meie liit hoiab toimuval silma peal eelkõige liikumispuudega inimeste seisukohast. Eesti töövõime-tuspensionäre, kelle hulka kuulub ka enamik

Suvelaager Käsmus (2013).
Fotod: ELILi arhiiv

Noortelaager Roostal (2013).

puudega inimesi, hoiab juba mõnda aega ärevil kavandatav töövõimetoetuse reform. Reformi üldisele eesmärgile ei saa vastu vaielda, sest Eesti elanikkond väheneb ja vananeb, kulud pensionide maksmiseks käivad riigile üle jõu. Töötegitajaid, s.o maksumaksjaid napib. Üha enam räägitakse elukestvast õppest ja elukestvast töötegemisest. Mõiste *vanaduspensioniealine* inimene võib üsna varsti oma tavatähenduse kaotada. Iga kätepaar, ka puudega inimese oma, on hinnas.

Igal asjal on kaks otsa

Kui kuulata ametnike seletusi reformi vajalikkusest ja selleks kavandatavatest abinõudest ning lugeda eelnõu seletuskirja, tundub kõik mõistlik ja kena. Kui süüvida elu praktilisse poolde, tekib hulgaliselt murelikke küsimusi. Pole ju oluline, kas inimest hakatakse nimetama töövõimetus-pensionäriks või osalise töövõimega inimeseks. Teda huvitab, et olukord ei halveneks, et sissetulek võimaldaks igapäevaeluga toime tulla. Inimest huvitab, kuidas koos oma puude või kroonilise haigusega olla toimetulev kodanik, millised abisüsteemid on vähenenud töövõime ületamiseks loodud ning kui lihtne ja sujuv on ametiasutustega suhtlemine. Et reform õnnestuks, on vaja süsteem-

set lähenemist – pidada silmas nii tööandjate huve kui puudega inimese võimekust ja valmisolekut avatud tööturul konkureerida. Vaja on toetatavat seadusandlust ja tugiteenuste eelisarendamist, samuti kaaskodanike tolerantsi – kas olen valmis oma töökaaslasena nägema puudega inimest?

Õhus on palju vastuseta küsimusi

Kuidas ikkagi hinnatakse inimese töövõimet? Eelnõus on antud väga üldsõnaline iseloomustus nn hindamisinstrumenti kohta, mis on aga inimese jaoks võtmeküsimuseks.

Liikumispuudega inimesed saavad tööl käia eeldusel, et arendatakse kohalike omavalitsuste pädevusse kuuluvaid sotsiaalteenuseid (kohandused, isiklik abistaja, invatransport jm). Töötukassa pole ju sotsiaalteenuste osutaja. Töövõime hindamisel töötukassas hinnatakse tegutsemisvõimet konkreetsetes töökeskkonnas. Töövõimest jääb väheks, kui näiteks invatranspordi puudumise tõttu on inimesel võimatu tööle jõuda.

Kõige olulisem on tööandjate valmisolek võtta tööle puudega inimene, pakkuda talle paindliku tööajaga tööd. Reformi eesmärgiks on inimeste tööleaitamine, mis eeldab, et on töökohad, mis puudega inimestele sobiksid. Probleemiks kuju-

Tänuüritus Tallinna teletornis (2013).

neb puudulik haridus ja töökogemus, eriti silmas pidades neid, kes on kaua tööelust eemal olnud. Liikumispuudega inimeste hulgas on palju inimesi, kes pole kunagi või aastakümneid käinud tööl ja neil puudub (erialane) haridus. Puudub enesekindlus ja usk oma läbilöögivõimesse. Kas seda korvab töötukassa poolt kavandatav rehabilitatsiooniteenus? Puudega inimene konkureerib avatud tööturul tervega, tööandja nõuab tööga toimetulekut puudest hoolimata.

640 eurot on ilmselgelt liiga väike sissetulek, millest hakatakse toetust vähendama. Arvata võib, et inimesed hakkavad sissetulekut "optimeerima". Mida aktiivsem on inimene nii tööalaselt kui ühiskondlikult, seda suuremad on tema puudest tingitud lisakulud. ELILi poolt läbi viidud küsitlused on selgelt näidanud, et aktiivsetel ja töölkäivatel liikumispuudega inimestel kulub töövõimetus-pension suures osas töölkäimise kulude katteks. Suurimaks kuluartikliks on invatransport, abivahendid ja abistajale tasumine.

Liidu juhatus jätkab nende küsimuste esitamist otsustajatele lootuses, et nendega tõsiselt tegelema hakatakse.

Põhiküsimus on liikumisvabadus

Suurt selgitustööd pole enam vaja teha, aga teine küsimus on, kas sellega reaalselt tegeldakse. Siiani on põhivastus see, et kohandused on kallid, raha pole. Samas on see suhtumise küsimus, sest palju on sellist, mis suurt kulu ei nõuagi, küll aga tahtmist. Hämmastav on tõsiasi, et paljud, kes liikumispuudega inimesi oma üritustele kutsuvad, ei tule selle peale, et meie inimestele on vaja teatud tingimusi. Igasugustesse listidesse lisatakse meid meelsasti, aga pea iga kord, kui kiri tuleb, peab üle küsima, kas ollakse kutse saatmisel ka liikumisvabadusega arvestatud. Reeglina tuleb selline küsimus kutsujale ebameeldiva üllatusena, sest meid on ära unustatud. Seda juhtub ka selliste organisatsioonide puhul, kes tegelevad kaasamise, võrdsete õiguste, diskrimineerimise jms temaatikaga. Kõigele sellele püüab liit reageerida, tähelepanu juhtida ja sealjuures mitte ära väsida.

Kahtlemata on ELILil ka rõõmus pool: traditsioonid, kokkusaamised oma inimestega, suvelaagrid. See on põhitöö teine pool, samuti tähtis, kuid kindlasti annavad sellest parema ülevaate pigem pildid kui tuhat sõna.

Festival „Puude taga on inimene“ lähleb Merepäevadele

MTÜ Puude Taga On Inimene löid ettevõtlikud eestimaalased, kelle missiooniks on ühiskondliku suhtluslõhe vähendamine puudega ja puudeta inimeste vahel.

Idee sündis pärast seda, kui 2013. aastal korraldati Tallinna lauluväljakul ühiselt samanimelist festivali, millega sooviti avalikkusele näidata, et puudega inimesed suudavad olla iseseisvad, saades hakkama paljuga, sealhulgas suurürituste korraldamisega.

MTÜ tegeleb puudega inimestele oluliste teemadega, nagu näiteks liikumine linnaruumis, ligipääs kultuurisündmustele ja kaasatus. Koos hea partneri Eesti Töötukassaga tegeletakse ka tööhõiveküsimustega. Üks eesmärke on oma kogemuse ja oskuste jagamine teistele Eesti kultuurikorraldajatele, et ka nemad saaksid oma ürituse teha puudega inimestele ligipääsetavaks.

2014. aasta suvel toimub koostöö Tallinna Merepäevadega, mis on Eesti suurim tasuta vabaõhufestival. Merepäevad toimuvad 18.–20. juulini kolmes Tallinna sadamas. Kolmel suvepäeval näidatakse, kuidas võiks välja näha üks kõigile mõeldud perepidu: tehes selle kurtidele kuuldavaks ja pimedatele nähtavaks. Ja muidugi vastupidi – aidatakse mõista, milline on vaegkuuljate, vaegnägijate ja liikumispuudega inimeste igapäevaelu.

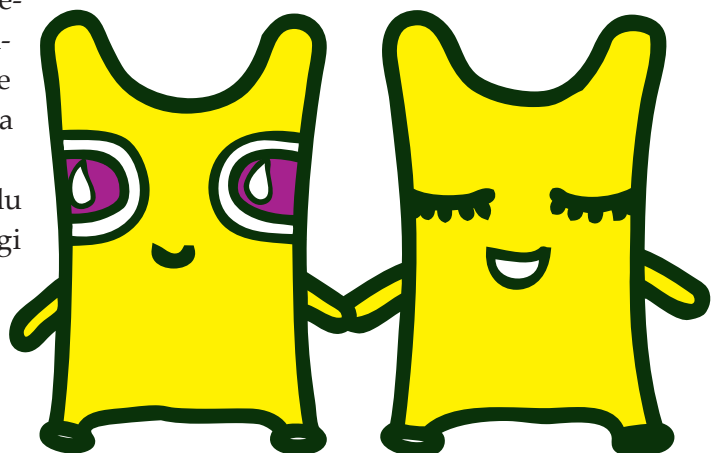
Ainulaadses Pimekohvikus saab kogeda elu pimedana ning mõista, et maailm ei jää sugugi seisma, tuleb vaid pisut õppida. Päriselus nägijaid abistavad seal nägemispuudega giid-teenindajad, kelle jaoks on see elu loomulik keskkond. Kordumatu pooltunni jooksul paku-

takse jooke ja suupisteid, keha kinnitades kuuleb giid-teenindajalt lähemalt, kuidas nägemispuudega toime tulla.

2013. aastal toimunud festivalil „Puude taga on inimene“ said vahvad viipekeeletõlgid publikult positiivse vastukaja. Jutt ja laulud, nii sõnad, rütm kui meeoleolu said vaegkuuljatele ühtäkki kuuldavaks. Tänavu toimuvad Merepäevadel viipekeeletõlkega ava- ja lõppkontserdid, festivali avab HU? koos Eesti noorte sümfooniaorkestriga ning peo lõpetab Vaiko Eplik ja Eliit.

Muidugi vajab nii suur ettevõtmine paljude vabatahtlike abi. Seetõttu õpetatakse suurpeol osalevatele vabatahtlikele, kuidas abistada neid, kes ise hästi ei liigu, näe ega kuule. Nii saab puudega inimeste saatjatele puhkust anda. See eeldab vabatahtlike koolitamist, vajaliku väljaõppe andmist. Õpitut saab rakendada teistelgi üritustel vabatahtlikuna kaasa lüües või ise pidu korraldades. Nõnda saab kord teoks meie suurim soov, et kultuurisündmustel saaksid osaleda ka puudega inimesed ja nende lähedased.

Kohtumiseni Merepäevadel!

Ågrenska keskus Rootsis sai 100-aastaseks

Meelis Joost

EPIKoja peaspetsialist välissuhete valdkonnas

1914. aastal valmis ettevõtja Axel H. Ågreni ja tema abikaasa Louise'i annetatud vahendite abil Rootsis Lilla Amundö saarel puhkeskeskus tuberkuloosihaigetele lastele. Tänavu 26. mail tähistas Ågrenska keskus oma sajandat aastapäeva.

Modernne Ågrenska keskus avati 25 aastat tagasi ning tänaseks on saanud tuge ja abi üle 4000 pere.

Ågrenska keskus pakub peredele diagnoosipõhist nõustamist, lastele ja noortele võimalust ajutiseks hoiuteenuseks. Ågrenska osutab Göteborgi piirkonnas isikliku abistaja teenust, samuti ollakse harvikaigus üleriigiliseks info ja tugikeskuseks

Rootsis. 2003. aastal asutas Ågrenska ühena viiest asutajast Eesti Agrenska Fondi ja Tammistu perekuse, mille üheks asutajaks on Eesti Puuetega Inimeste Koda.

Pidustused 100. sünnipäeva puhul

Ågrenska juubeli tähistamise aukülaliseks oli kuninganna Silvia, kõnega esines Rootsi sotsiaalminister Göran Hägglund. Mitmed Ågrenska tegevusega seotud spetsialistid ning keskuse teenuste kasutajad said võimaluse rääkida oma kogemusest ja mälestustest seoses Ågrenskaga.

Keskusele anti üle Sten A. Olssoni Sihtasutuse kingitus – uue, kõigi tänapäeva nõuetele vastava peremaja ehitamiseks vajalikud vahendid. Kuninganna Silvia ja Sten A Olssoni Sihtasutuse esindaja panid peremaja ehitusele nurgakivi, kuhu asetati ajakapsel, milles osalejate nimekiri ja sama päeva ajaleht, kuninganna lisas käibel oleva ühekrooni-

se. Rootsis pole levinud ajakapsli panemise tava, kuid Ågrenska uus maja sai ajakapsli suuresti tänu 2007. aastal Tammistu perekeskuses toimunud nurgakivi-tseremooniale, kus kuninganna ajakapsli peasissepääsu sisse aetas.

Lisades kapslisse Rootsi kroonid, jutustas kuninganna toreda loo ajast, mil kroonprintsess Victoria oli veel väike tüdruk. Küsinud, palju tal rahakotis raha on, ütles kroonprintsess, et palju

– üks issi, kaks issit, kolm issit. On ju Rootsi ühekroonisel kuningas Carl Gustavi portree.

Üritusel oli üle 350 Ågrenska koostööpartneri, samuti mitmed toonase annetaja Ågreni pere liikmed. Eestist osalesid lisaks siinkirjutajale Katrin Valdek Rootsi Suursaatkonnast Eestis ning Veli Laht mets, Stenströmsi särgivabriku juht, kes on samuti SA Eesti Agrenska Fondi juhatuse liige.

Külalised paigutati laudadesse ja oma kogemusest Ågrenska keskusega said rääkida keskuse kasutajad, eksperdid ja partnerid. Fotod: Hasse Warnholtz

Kuninganna tervitab Elinit, kes on käinud nii perelaagris kui ka hoiuteenusel.

Töövõimereform

– koostöö proovikivi

Monika Haukanõmm
EPIKoja juhatuse esimees

Juulis 2013 kiitis valitsus heaks töövõime toetamise süsteemi põhimõtted, mille eesmärk on abistada tööealisi (vanuses 16–63 eluaastat) tervisekahjustuse ja puudega inimesi sobiva töö leidmisel ja selle säilitamisel.

Lisaks seati eesmärgiks töövõime kaotuse ennetamine, isiku motiveerimine säilinud töövõime ulatuses aktiivne olema, abi osutamine tööandjale töökeskkonna parandamisel, töövõime kaotusega isiku tööle võtmisel ja töö hoidmisel.

Töövõimereformi ajend

Viimaste aastate suurimaks sotsiaalkindlustusalaseks reformiks nimetatud muudatuse põhjus on järjest suurenev töövõimetuspensionäride hulk (2012. a jaanuari seisuga 93 451 inimest, 2013. a 98 062 inimest), kes valdavalt on mitteaktiivsed (2/3 ei tööta) ja peavad toime tulema riigi poolt makstava väikese töövõimetuspensioniga. Arvestades nende pensionäride arvu kiiret kasvu ning seega kasvavaid kulusid töövõimetuspensionitele, toetustele ja sotsiaalteenustele, on Eesti praegune töövõimetuskeem jätkusuutmatu.

Alustades reformi väljatöötamist, pandi paika ka uue süsteemi kolm läbivat põhimõtet, mille elluviimist lubas riik igakülgset toetada:

Töövõimereform paneb proovile erinevate sektorite ja tasandite koostöövalmiduse. Samuti on edukuse eeldus suhtumise ja mõtlemise muutus. Foto: Rando Kall

1. tervisekahjustusega tööealist inimest tuleb tööturul hoida, sest töötada on võimalik ka vähenenud töövõimega;

2. inimene peab oma käitumisega terviseriske ennetama ning olema valmis osalema meetmetes, mis aitavad tal tööle tagasi pöörduda või olemasolevat tööd jätkata;

3. tööandjad peavad rakendama tegevusi töökeskonna parandamiseks ning looma võimalused terviseprobleemidega inimese töötamise soodustamiseks.

Mastaapse sotsiaalreformi edukas käivitamine on hädavajalik ja möödapääsmatu ning kõik osapooled – tervisekahjustusega ja puudega inimesed, tööandjad, riigiametnikud – mõistavad tõsiasja, et nn vana moodi edasi minna ei ole võimalik. Reform on oluline, sest puudutab 100 000 tööealist tervisekahjustusega ja puudega inimest, nende pereliikmeid ja kõiki sotsiaalvaldkonna praktikuid.

Osapoolte ootused

Tervisekahjustusega ja puudega inimesele võimaldab võimetekohane töö tagada töölkäiva inimesega võrdväärsema elustandardi, ainult töövõimetusepensioni ja toetustega pole see võimalik mitte üheski riigis. Lisaks pakub töö sotsiaalset ja professionaalset eneseteostust ning võimaluse tunda end võrdväärse ühiskonna liikmena. Küsimus on ju inimväärikuses ja soovis tunda ennast täisväärtusliku ühiskonna liikmena, kes ise otsustab oma elu üle. Reformiga muudetakse inimeste staatust ühiskonnas, st abivajajast saab aktiivne osaleja.

Tööandjad seevastu on olukorras, kus töökäsi napib – elanikkond vananeb ja töövõimetute arv suureneb. Kogu maailmas on tööandjad mõistnud, et tervisekahjustusega ja puudega inimeste „armee“ on seni kasutamata ressurss. Tööandjad mõistavad järjest enam, et puudega inimesed on väga tihti motiveeritumad ja lojaalsemad kui „terved inimesed“. Kuid ei tasu luua ka illusioone, sest eelkõige on nad siiski inimesed, kellel on samasugused nõrkused nagu „tervetegi“ hulgas.

Riigi peamine motivaator on kantud murest kehtiva sotsiaalsüsteemi jätkusuutlikkuse pärast (sellele on juhtinud tähelepanu Euroopa Komisjon, OECD ja Riigikontroll). Investeerimine sihtgrupi

haridusse, rehabilitatsiooni ja tööhõive meetmetesse toob juurde uusi maksumaksjaid.

Edukuse eeldus on suhtumise ja mõtlemise muutus

Meil on olemas hea lähtekoht, kus kõik osapooled mõistavad käivitatud reformi paratamatust, kuid eesmärkide edukaks saavutamiseks on eelkõige vaja muuta kogu ühiskonna aegunud suhtumist abivajajatesse, vähendada tööandjate teadmatusest tulenevaid hirme ning suunata puudega inimeste enda mõtlemist. 21. sajandil ei ole enam kuidagi põhjendatud nn heategevuslik lähenemine, kus „aitame vaeseid õnnetuid“, vaid see on kantud inimõigustel põhinevast lähenemisest. Selle kohaselt ei ole puuetega inimesed mitte ühiskonna kaastunnet ja hoolt vajavad ohvrid, vaid ühiskonna võrdväärset liikmed, kellel on teistega samasugused inimõigused. Selle eemärgi saavutamine tähendab, et puuetega inimeste õiguste kaitse ei ole mitte riigi valik, vaid inimõigustest tulenev kohustus. See tähendab ka seda, et ühiskonnal on positiivne kohustus tagada, et puuetega inimesed saavad ühiskonnas osaleda võimalikult iseseisvalt ning olema valmis ise oma õiguste eest seisma. Mõtlemise paradigma muutus võtab aega, sest puuetega inimestele võrdsete võimaluste, õiguste ja kohustuste temaatika on maailmas suhteliselt „noor nähtus“ – vaevalt sajandipikkune.

Sihtgrupi mured ja ootused

Liikumispuudega inimesed on toonud välja järgmise:

- puudub trauma, haiguse või muul põhjusel liikumisvõime kaotanud inimeste läbimõeldud ja süsteemne tööturule ennistamise programm;
- pärast haiglat ja sellele järgnevat rehabilitatsiooni või taastusravi jääb inimene oma puudega üksi. Puudub süsteem taaskaasamiseks ühiskondlikku ellu;
- abi ei vaja mitte ainult puudega inimene, vaid terve pere. Abi perele on vaja kohe, kui trauma saanud inimene on haiglas ja ise veel toimuvat täie selgusega ei pruugi tajudagi;
- taastusravisüsteem ei valmista liikumispuudega inimesi ette edaspidiseks iseseisvaks toimetulekuks, see omakorda takistab tööturule naasmist;

- puudulik on täiend- või ümberõppe toetamine, alates oskuste ja võimete hindamisest kuni toetavate teenuste pakkumiseni, et saaks võimalikuks tööle minek;

- väga oluline on kohene puudega inimese nõustamine. Ükski terapeut, sotsiaal- ega meditsiinitöötaja ei tea tegelikult inimese siseelu, tema tundeid ja tahtvõimet. Siinkohal on ainus abistaja teine sarnase puude ja pikaajalise elukogemusega inimene. Ka Eestis on vaja riikliku rahastuse toel rakendada puudeorganisatsiooni sarnase võrdse toe teenuse elluviimisel;

- tööturule naasmise oluliseks komponendiks on inimese isiklik elu ja ligipääsetavad elamis-tingimused, mis on töötamise üheks eeltingimuseks.

Nägemise kaotanud inimesed:

- suurimaks valukohaks on hiljuti nägemise kaotanutele infosulg, mida võimaldaks leevendada Tallinna ja Tartu silmakliiniku juurde rehabilitatsioonijuhendaja ametikoha loomine. Rehabilitatsioonijuhendaja võiks olla eripedagoogi või sotsiaaltöötaja haridusega nägemispuudega inimene, kes valdab põhjalikult pimedatele ja nõrgaltnägijatele mõeldud tugisüsteemi toimimist;

- õppima asuvatele nägemispuudega inimestele tuleb tagada vajalik rehabilitatsioonialane ettevalmistus enne ülikooli või kutseõppeasutusse astumist. Õppimine võtab pimedal või nõrgaltnägeval inimesel tunduvalt rohkem aega kui nägijal inimesel ja ta ei suuda paralleelselt õpingutega omandada ka õpinguteks vajalikke muid oskusi;

- vajalik on tagada esmatasandi rehabilitatsioon, sobivad abivahendid, jõukohase elukutse omandamine kohandatud õppekeskkonnas või vajalikud tugiteenused integreeritud õppes, töötamise võimalus toetatud töökeskuses või avatud tööturule naastes töökoha kohandamise võimalus, töötamisel või õppimisel vajalike täiendavate rehabiliteerimisteenuste kättesaadavus;

- luua tugiisiku teenus, mis on teise hästi toime tuleva nägemispuudega inimese tugi ja nõustamine, kuna nägemispuudega inimese toimetuleku üheks põhiliseks aluseks on kogemusepõhine nõustamine.

Intellektipuudega inimesed:

- erihoolekandeteenused ja teised toetavad teenused (KOV teenused) ei ole kättesaadavad (puudub vajalik rahastus, maht, väga pikad järjekorrad). Esmatähtis on tagada erihoolekandeteenuste kättesaadavus tööealistele intellektipuudega inimestele;

- KOV teenuste kättesaadavus on piirkonniti väga erinev. Intellektipuudega inimene ei suuda osaleda koolitusel ega püsida tööturul ilma toetavate teenusteta (tugiisik, transport jne);

- elukestev õpe ja tööturukoolitused sisuliselt puuduvad.

Kurdid:

- kurtide jaoks on kurtus väga sotsiaalset laadi, mis toob raskeid tagajärgi tööturule (sh uuesti sisenemiseks või tööturul püsimiseks);

- kommunikatsiooniteenuste (viipekeele) kättesaadavus piirkonniti on ebaühtlane ja maht ebaapiisav, kuid ilma tõlgi abita pole võimalik õppida, töötada ega elada võrdväärset elu;

- need kurdid inimesed (väga väike protsent), kes suudavad tööturul püsida, kulutavad väga palju energiat ja aega kommunikatsiooni saamisele ja edastamisele.

Epileptikud ja muude krooniliste haigustega isikud:

- tööle saamine ja sobiva töö leidmine on võtmeküsimus, kuna haigusest tingituna on teatud töökohad täielikult välistatud. Kust leida sobivaid töökohti ja tööandjaid, kes on nõus, et haige käib tööl kas osalise töökoormusega või viibib osa ajast haiguslehel?

Sclerosis multiplex'iga isikud:

- paremaid tulemusi saavutab koostöös patsiendiorganisatsiooni kogemusnõustajaga, kui töötukassa juhtumikorraldajaga. See oleks loomulik, kui juba arst suunaks inimese vastava patsiendiorganisatsiooni juurde, kust ta asjakohast tuge saab. Peale heade tulemuste tekitaks selline korraldus juba iseenesest võimalusi kroonilise haigusega/ puuetega inimeste tööhõiveks;

- kõiki tööga seotud probleeme peaks aitama lahendada patsiendiühingu juhtumispetsialist – tegeleb kui "vahendaja", kes töötaja esindajana

räägib tööandjaga läbi olukorrad, mis diagnoosist lähtuvalt tekkida võivad.

Lõpetuseks

Kui me tahame, et aastate pärast saaksime öelda, et töövõimereform oli edukas, tuleb kohe alguses vaadata tervisekahjustusega inimeste tööhõivet laiemalt kui ainult töö küsimust. Lisaks on vaja oluliselt enam panustada haridussüsteemi moel, kus iga puudega inimene saab vajaliku parima hariduse, pakkudes tuge ja kohandusi kogu õppimise aja jooksul. Ainult sellisel juhul saame tervisekahjustusega inimesed tööturule võrdselt teiste inimestega. Nagu ühiskonnas tervikuna, on ka puudega inimeste hulgas erinevate võimete ja huvidega inimesi, seega tuleb võimaldada inimesel oma potentsiaali kasutada ja ühiskonna edendamisse panustada.

Selleks on vajalik sotsiaalteenuste regionaalselt võrdväärne kättesaadavus, seda nii riiklikult kui kohaliku omavalitsuse poolt pakutavate teenuste

osas. Töövõimereformi ei ole võimalik ellu viia, kui sotsiaalteenused töötamise eesmärgke ei toeta ning jääb alles vastasseis riigi ja kohalike omavalitsuste vahel.

Mitte vähemtähtsaks edukuse võtmeteguriks kujuneb süsteemi sihtgrupi poolt vaadatuna süsteemi lihtsus ja loogilisus. Tuleb ära kasutada kõik infotehnoloogilised võimalused, et välistada olukorrad, kus inimene peab külastama erinevaid asutusi ja institutsioone, et protsessi läbida. Inimeste jooksutamise erinevate asutuste vahel peab olema välistatud.

Miski siin maailmas pole võimatu, kui vaid väga tahta ning näha takistuste asemel hoopis võimalusi. Käivitatud reformiga pannakse proovile erinevate sektorite (haridus-sotsiaal-meditiin-töö) ja tasandite (riik-kohalik omavalitsus-tööandjateenuseosutaja-esindusorganisatsioon-inimene) koostöövalmidus ning ühise kaugema eesmärgi nägemise võime.

„Elu on elamiseks, mitte virisemiseks!“ on öelnud Mella.

Kurdid lapsed kuulevad ja kõnelevad!

Anneli Aasmäe
Haridusteaduste magister

Kui veel paarkümmend aastat tagasi tuli kurtidega suhtlemiseks osata viipekeelt, siis nüüd on olukord sootuks teistsugune. Järjest rohkem kurte lapsi ei viiple ega tea ka sõrmenditest midagi – nad kuulevad ja räägivad! Seda tänu nende sisekõrva opereeritud implantaadile, mida kannab Eestis märtsikuise seisuga 85 kurti last. Kõnekeeles nimetatakse neid implantaadilasteks.

Sisekõrva implantaat on kõrgtehnoloogiline seade, mis muundab helisignaale elektrilisteks impulssideks. Need impulsid omakorda mõjutavad närvikiudusid ja edasi jõuab informatsioon aju kuulmiskeskusesse, mis tähendab, et implantaadilaps kuuleb ümbritsevaid helisid. See omakorda peaks võimaldama tal suhelda verbaalse kõne abil samamoodi nagu kuuljad ning tagama selle, et laps tuleb toime õppimisega tavakoolis. Aga kas see ka päriselt nii on? Kas implantaat muudab kurdi lapse tõepoolest kuuljaga võrdseks?

Eestis puuduvad uuringud selle kohta, mil määral sisekõrva implantaat kuulmislangust kompenseerib ning laste keele ja kõne arengut mõjutab. See oligi minu magistritöö "Sisekõrva implantaadiga kurtide laste keele ja kõne arengu võrdlus kuuljatest eakaaslaste keele ja kõne arenguga" ajendiks, mille kaitsesin 2013. aasta kevadel.

Implantaadi välised osad – ümmargune saatjarõngas ja kujult banaani meenutav protsessor – pannakse lapsele kõrva taha pea külge. Vasakul vanem, paremal uuem mudel. Fotod: Anneli Aasmäe

Implantaadiga kurt laps õpib lugema, kirjutama ja rääkima nagu kuuljad lapsed, ainult tööd ja vaeva on rohkem.

Selleks testisin 18 implantaadilast ja 17 kuuljat last vanuses kolm kuni üheksa eluaastat, jagades nad vanuse järgi eraldi rühmadesse, ning võrdlesin nende keele ja kõne taset. Uurisin ka seda, kas ja mil määral sõltub areng laste kuulmisvanusest ehk sisselülitatud implantaadiga elatud aastatest.

Selgus, et implantaadilaste sooritused osutusid äärmiselt ebahütlasteks ja olid maksimaalsest võimalikust tulemusest madalamad. Nad jäid keele ja kõne arengu osas kuuljatest eakaaslastele üldjuhul alla ning mõne testiülesande puhul oli vahe

ligi kahekordne. Samas ületas näiteks nooremas vanuserühmas (3–4-aastased) parima tulemuse saanud implantaadilapse tulemus ühe punktiga parimaks osutunud kuulja lapse tulemust. Keskmise (5–6-aastased) vanuserühma puhul olid implantaadilaste tulemused kõige ühtlasemad ning jäid kuuljatest kõige vähem maha. See-eest vanema (7–9-aastased) vanuserühma juures torkas enamasti silma see, et implantaadilaste kõne oli hakitud, konarlik, ebaselge diktsiooniga, õigeid sõnu otsiv. Sealjuures oli huvitav asjaolu, et iga päev logopeedilist abi saavate laste tulemused olid

nõrgemad harva või üldse mitte logopeedi juures käijate tulemustest. Nende laste tulemused, kellega vanemad kodus spetsiaalset kõnearendustööd teevad, olid keskmises vanuserühmas ülejäänutest kõrgemad, vanemas rühmas aga madalamad. Kuulmisvanuse põhjal ei esinenud märkimisväärseid erisusi üheski vanuserühmas.

Mis neist tulemustest järeldub? Ennekõike see, et implantaadilaste kõne ja keele areng sõltub peamiselt nende individuaalsetest erinevustest, mitte aga tema kuulmisvanusest või tema rehabilitatsiooni ning arendustöö ulatusest ja intensiivsusest. Igas lapses peitub erinev potentsiaal ja vastuvõtlikkus, mis võivad väljenduda väga erinevalt.

Kui üldiselt valitseb seisukoht, et mida varem kurdile lapsele sisekõrva implantaat paigaldatakse, seda edukam ta keele ja kõne arengus on, siis minu uurimuses leidis see kinnitust vaid osaliselt. Näiteks keskmise vanuserühma kõige nooremas eas implanteeritud lapse testitulemused olid kõige madalamad, implanteerimisaegse vanuse arvestuses järgmise lapse tulemused aga kõige kõrgemad. Mis selliseid erisusi tingib, on raske öelda, samas on sarnast seaduspäratust täheldanud ka teiste riikide uurijad.

Kõikide kurtide laste vanemad mõnsid, et pärast implantaadi sisselülitamist on toimunud laste kõne ja keele arengus märgatav hüpe ning üldjuhul mõistavad nad teiste inimeste kõnet hästi. Kas ja kui edukalt saavad nad hakkama õppimisega tavakoolis, ei olnud uurimuse läbiviimise ajal võimalik hinnata, kuna enamik implantaadilastest käisid sellal veel lasteaias või õppisid kuulmispuuetega lastele mõeldud koolis. Tööpõld, mida sisekõrva implantaatide mõju osas edasi uurida, on veel lai.

85

last kannab käesoleva aasta märtsi seisuga implantaati.

■ UUDIS

HUKK-AP?

■ HUKK-AP ehk Huvikoolide Kaasamise ja Arengu Programm on SA Archimedes Euroopa Noored Eesti büroo poolt ellu kutsutud projekt. Projektis keskendutakse eeskätt 7–17-aastastele noortele ehk koolikohustuslikus eas olevate noorte kaasamisele, kes on võrreldes eakaaslastega ebasoodsamas olukorras. Sihtrühma kuuluvad madala sissetulekuga peredest, sotsiaaltoetustest sõltuvad või vaesuses elavad noored, krooniliste terviseprobleemidega noored, füüsilise ja/või meelepuuetega, käitumis- ja psüühikahäiretega noored, õpiraskustega noored ja haridustee katkestajad. Lisaks noored maapiirkondadest, väikesaartelt, madala sotsiaalse staatusega ja probleemsetest linnapiirkondadest, vähese infrastruktuuriga piirkondadest.

Projekti elluviijate eesmärk on, et huvihariduses pakutavad võimalused oleksid mitmekesised ning noortele vastavad ja mõjusad. Projektiga soovitakse luua eeldused ja toimivad lahendused selleks, et ka riskinoored oleks nendesse tegevustesse võrdselt teiste noortega kaasatud. Fookuses on osalustingimuste ja -võimaluste parandamine, uute meetodite juurutamine ja juhendajate pädevuse arengu toetamine. Projekti tegevused toimuvad Harju-, Ida-Viru-, Tartu-, Jõgeva-, Valga-, Põlva- ja Pärnumaal, kestvuseks on 2 aastat vahemikus 01.02.2014–31.01.2016.

Vaata lisa:

www.mitteformaalne.ee

Rajaleidja Keskused – haridusmaastikul

Anneli Habicht
EPIKoja peaspetsialist

Septembrist 2014 alustab Eestis hariduslike tugiteenuste pakkumisega 15 piirkondlikku Rajaleidja keskust (RLK), mille tööd koordineerib haridus- ja teadusministeeriumi haldusalas tegutsev SA Innove. Teenuseid hakatakse osutama kahel tasandil.

Esimese tasandi teenuste – eripedagoogi (logopeedi) ja psühholoogi teenus koolis – sihtgrupp on

väikeste omavalitsuste (kuni 350 üldhariduskooli õpilast) koolide õpilased, kes vajavad hariduslikke tugiteenuseid, samuti nende õpilaste õpetajad ja vanemad. Eesti seadus seab eripedagoogi, psühholoogi ja sotsiaalpedagoogi teenuste kättesaadavuse eest koolides vastutuse kooli pidajale. Koolide pidajad on enamasti omavalitsused, kellest väiksematel võib vastavate ametikohtade loomine käia üle jõu või on raske leida väikese koormusega töötada soovivat tugispetsialisti. RLK-st saab väikest kooli pidav omavalitsus alates õppeaastast 2014/2015 vajadusel tellida tasu eest osalise töökoormusega eripedagoogi ja psühholoogi. Tasu maksab kohalik omavalitsus RLK-le,

Nõustajate igapäevatöö eeldab lisaks professionaalsele nõustamisoskusele valmisolekut toime tulla ESF programmidega kaasneva paberimajandusega. Fotod: Maarja Burket

uus rada Eesti

teenust vajavale lapsele on eripedagoogi ja psühholoogi koolis osutatav teenus tasuta.

Teise tasandi teenuste (hariduslike erivajaduste alane nõustamine, karjäärinõustamine, hindamine, suunamine, võrgustikutöö koordineerimine) sihtgrupp on arengulist, hariduslikku või karjäärialast tuge vajavad inimesed vanuses 1,5–26 aastat ning nende inimeste tugivõrgustik. Tugivõrgustiku all mõeldakse eelkõige lapsevanemaid ja lasteasutuse õpetajaid, aga ka teisi lapse/noorega tegelevaid spetsialiste, näiteks puudega laste rehabilitatsioonimeeskonda ja kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajat. Teise tasandi teenuseid osutatakse RLK-s tasuta.

Avamaks eesootava muudatuse sisu, usutlesin Pärnumaa Rajaleidja keskuse juhatajat **Lea Mardikit**, kes on viimased neli aastat juhtinud ka Pärnumaa Õppenõustamiskeskust.

Millised on praeguse õppenõustamiskeskuste (ÖNK) süsteemi ja uue, Rajaleidja keskuste süsteemi peamised erinevused ja kokkupuutepunktid?

Õppenõustamissüsteemi teadlik arendamine sai hoo sisse viis aastat tagasi. RLK loomise eesmärk on astuda samm edasi teenuste arendamisel, luues kõigis maakondades võrdsed võimalused teenuste arendamiseks ja pakkumiseks. Sügisest 2014 koonduvad kõik õppenõustamis- ja karjäärinõustamisteenused maakondlikesse RLK-desse, kus alustavad tööd ka maakondlikud nõustamiskomisjonid, mis täna on veel omavalitsuste alluvuses. Teenuste koondumine ühte asutusse loob võimaluse pakkuda teenuseid lõimitult, arendada valdkondadeülest võrgustiku- ja meeskonnatööd. Võrreldes tänasega suureneb märgatavalt spetsialistide arv, mis läbi on võimalik pakkuda senisest mitmekesisemaid teenuseid.

Täna peame veel paraku tõdema, et koolide suutlikkus hariduslike erivajadustega õpilaste kaasamiseks ei ole alati piisav. RLK-dest võiks saada koht, kust iga lapsevanem, õpetaja ja tugispetsialist saab nõu HEV-õpilaste (hariduslike erivajadustega õpilased) õpetamiseks sobivate meetodite ja materjalide valikul, koolisestest tugisüsteemide töö korraldamisel ja kovisioonide läbiviimisel.

RLK-s töötavad eripedagoogid, logopeedid, psühholoogid ja sotsiaalpedagoogid nõustavad lapsi ja vanemaid nii varasema koolitee alustamise kui koolikohustuse edasilükkamise suhtes, samuti soovivad RLK vajadusel individuaalset õppekava või lihtsustatud õppekaval õppimist.

Eelpool nimetatud teenused on teise tasandi teenused ja tasuta kättesaadavad kõigile vastava piirkonna lastele, noortele, lapsevanematele, koolide ning lasteaedade spetsialistidele, sõltumata omavalitsuse suuruselt. Vajalike esmatasandi tugiteenuste (spetsialisti vahetu töö lapsega lasteaias või koolis) osutamine jääb aga lasteaedade ja koolide pidajate hoolde. Erinevuseks võrreldes senise süsteemiga on väikestel omavalitsustel võimalus esmatasandi eripedagoogi ja psühholoogi teenust koolidesse tellida piirkondlikust RLK-st. Need spetsialistid sõidavad iganädalaselt koolidesse kohale ja on seega kooli tasandi tugimeeskonna liikmed.

Seoses uute töökohtade loomisega RLK-sse loodame oluliselt parendada võrgustikutööd nii lapse tugivõrgustikuga kui RLK tugispetsialistidest kolleegidega ja kindlasti ka sotsiaal- ning meditsiinivaldkonnaga. Mõtleme ka spetsialistide arengule ja erinevate piirkondade RLK spetsialistide omavahelisele koostööle – korraldame erialast täiendõpet ja juhtumipõhiseid arutelusid, mille üheks eesmärgiks on ennetada tugispetsialistide läbipõlemist.

Muutused nii isiku tasandil kui organisatsioonis on just nii rasked, kui teadlikult me nendesse raskustesse suhtume. Lea Mardik usub, et läbi Rajaleidja keskuste on võimalik toetada paljusid lapsi ja noori. Oluline on olla muutustele avatud. Pildil on meenus motiveeriva intervjuueerimise koolituselt.

Mida selline hariduslike tugiteenuste osutamise korra muutus toob kaasa teenuseid vajavale lapsele ja tema perele?

RLK-sse jõuab lapsevanem sooviga saada abi lapse kasvatamisel või õpetamisel. Kogemus näitab, et tihti on vanemal pöördumise põhjust raske sõnastada, näiteks on tal keeruline otsustada, kas esmalt peaks pöörduma psühholoogi või hoopis sotsiaalpedagoogi poole. RLK-s töötavad spetsialistid on vanemale abiks valikute tegemisel ja kuna kõik spetsialistid töötavad ühes majas, on võimalik kiirelt kaasata protsessi teisi spetsialiste.

Meie eesmärk on, et hariduslikud tugiteenused jõuaksid iga lapseni, kes neid vajab, olenemata kooli asukohast või suuruselt. Loodan, et omavalitsused kasutavad esmatasandi teenuste tellimise võimalust RLK-dest. Lapse toetamisel on aga äärmiselt oluline varajane sekkumine ja järjepidevus, samuti koostöö vanematega. Nagu me tavatseme öelda, on vanem kõige targem ekspert

oma lapse küsimustes, sest tema tunneb oma last kõige paremini. Lapse ja noore lähima võrgustiku moodustab tema perekond. Vanema roll esitab tihti väljakutseid, millega toimetulemiseks vajame võimalust oma muret jagada või spetsialistilt nõu küsida. Lapsevanema rolliga edukas toimetulemine on eelduseks hästi toime tulevate laste kasvatamisel. Et toetada lapsevanemaid, soovime RLK-s käivitada lastevanemate vestlusringid, kus osaledes on vanematel võimalik oma muresid jagada ja spetsialistidelt nõu küsida.

Mida veel oleks vaja silmas pidada neil vanemal, kelle lapsel on arengulisi või hariduslikke erivajadusi?

Meie kogemus näitab, et lapse üleminek lasteaiast kooli võib endaga kaasa tuua üllatavalt palju probleeme. See on suur muutus, eriti erivajadustega lapse jaoks. Vahel juhtub, et klassiõpetaja märkab alles õppetöö käigus lapse erivajadusi

Meenutus Pärnu Õppenõustamiskeskuse poolt korraldatud õppemängude näitusest 2013. aasta oktoobris.

ning alustab abi otsimist hilinemisega. Paljudes lasteaedades saavad lapsed koolivalmiduse kaardi, millel kirjeldatakse lapse tugevaid ja arendamist vajavaid külgi. On oluline, et see kaart jõuaks lapse esimese õpetajani. Panen lapsevanematele südamele, et nad jagaksid lapse õpetajaga infot lapse võimalikest erivajadustest või eripäradest juba enne õppetöö algust. Info avalikustamine õpetajale on abiks teie lapse asjakohasel toetamisel ega saa olla kuidagi kahjulik.

Lõpetuseks üks täpsustav küsimus. Mida tähendab RLK teenuste loetelus eripedagoogi teenuse taga sulgudes märgitud „logopeed“?

RLK-sse värbame spetsialistidena tööle eripedagoogi haridusega inimesi, kes on valmis õpetama ka lugemis- ja kirjutamisraskustes õpilast. Eripedagoog läheneb kooliealisele lapsele terviklikult – tegeldakse nii lapse lugemis-, kirjutamis- kui

suulise eneseväljendusoskuse toetamisega. Samuti abistab eripedagoog näiteks siis, kui lapsel on õpiraskusi loodusõpetuses või matemaatikas. Logopeedi töö spetsiifika on kitsam, hõlmates eelkõige kõne arengu toetamist ja häälikuseadet. Eeldame, et koolieas vajab hariduslike erivajadustega laps pigem eripedagoogi ja vähem logopeedi toetust. Ideaalne oleks, kui koolimineku ajaks oleks logopeediline töö lapsega juba tehtud. Kui laps siiski vajab logopeedilist abi ka koolieas, saab pere selleks kasutada rehabilitatsiooniteenuseid.

Täiendavat infot Rajaleidja keskuste kohta leiate kodulehelt:

<http://innove.ee/et/haridustugiteenused/rajaleidja-keskused>

või kirjutades: rajaleidja@innove.ee

Uus stipendiumite süsteem erivajadustega üliõpilastele

Anneli Habicht
EPIKoja peaspetsialist

2014/2015. õppeaastal kõrgkooliõpinguid jätkavatele või alustavatele erivajadustega üliõpilastele kehtib õpingute toetamiseks senise Primus Programmi reeglistiku asemel uus stipendiumite süsteem.

Erivajadustega üliõpilase stipendiumi taotlemise ja määramise aluseks on edaspidi Sotsiaalkindlustusameti poolt üliõpilasele määratud puudeaste ja -liik. Stipendium on fikseeritud määraga ning üliõpilase otsustada jääb, milliste õpingutega seotud lisakulutuste katmiseks seda kasutada. Stipendiumite maksmine toimub riigieelarvest ning on suunatud nii rakenduskõrgharidus-, bakalaureuse-, magistri-, doktori- kui bakalaureuse- ja magistriõppe integreeritud õppekaval õppivatele erivajadustega tudengitele. Stipendiumi makstakse kümme kuud aastas. Sti-

pendium on mõeldud Eesti kodanikele või Eestis pikaajalise elaniku või tähtajalise elamisloa või õiguse alusel viibivate erivajadustega üliõpilaste toetamiseks ning seda saab taotleda nii riigieelarvest kõrgharidustaseme õppeks tegevustoetust saavas kui erakõrgkoolis õppides. Akadeemilisel puhkusel viibiva või osakoormusega õppiva õppetöös osaleva erivajadustega üliõpilaste stipendiumi suurus diferentseeritakse üliõpilase täidetud õppekava mahu alusel. Osakoormusega õppivale tudengile makstakse stipendiumit õppekava kahekordse nominaalkestuse jooksul. Määrus kehtestab lisaks erivajadustega üliõpilaste stipendiumile ja eriala-, tulemus-, doktorandi- ja asenduskoduteenusel ja perekonnas hooldamisel viibinud üliõpilaste kõrghariduse omandamist toetava stipendiumi. Kui erivajadustega üliõpilane vastab mitme stipendiumi taotlemise tingimustele, on tal õigus saada mitut stipendiumit korraga. Erivajadustega üliõpilase stipendiumite suurus vastavalt puudeastmele ja -liigile on toodud järgmises tabelis.

Puudeliik	Keskmine puudeaste	Raske või sügav puudeaste
Kuulmispuue	325 € kuus	510 € kuus
Liikumispuue või nägemispuue	68 € kuus	148 € kuus
Muu puue	60 € kuus	80 € kuus

Taotluste esitamise täpne kord selgub 2014/15. õppeaasta alguseks ja avaldatakse kõrgkoolide kodulehtedel. Kõrgkoolid võivad ka ise asutada täiendavaid stipendiume erivajadustega üliõpilastele, näiteks Tallinna Ülikool planeerib stipendiumit liikumispuudega tudengitele. Infot täiendavate võimaluste kohta soovitame uurida kõrgkoolidest.

Allikas: Üliõpilaste stipendiumite liigid, suurus ja määramise üldtingimused. Vabariigi Valitsuse määrus nr 178, 20.12.2013.

Head lapsed kasvavad eelarvamusteta

Kai Raku

“Avatud meeled” projektijuht

Eelarvamus kujunevad seetõttu, et meil puudub piisav informatsioon kellegi või millegi kohta ning puuduva info asendame me oletatavaga.

Seni on tavanaorel ja erivajadusega noorel vähe võimalusi kokkupuuteks – mõlemad viibivad oma suletud keskkonnas koolis, laagris, huviringis. Nõnda süvenevad mõlema grupi hulgas eelarvamus, tavanaored ei oska erivajadustega noortega käituda ning erivajadustega noored pelgavad tavanaori.

Taalise olukorra teket on kerge ennetada, luues võimalusi koos tegutsemiseks. Jätkuvalt käsitletakse erivajadustega noori kui abisaajaid, jättes sellega kasutamata väga suure potentsiaali, mis neil noortel oleks endil ühiskonnale pakkuda. Nii mõnigi neist ei ole jäänud ootama, millal neid kuhugi kutsutakse, vaid on ise võtnud kätte ja alustanud tegevustega, mis aitavad kaasa eelarvamuste vähendamisele. Tihti pakuvad need tegevused tavanaortele võimalust mõista läbi isikliku kogemuse erivajadusega inimese maailma.

MTÜ Erinoorsootööühing Noor algatas möödunud aastal projekti “Avatud meeled”, mis pakkus kõigile noortele mitmesuguseid võimalusi oma erinevate oskuste arendamiseks – esinemis-, organiseerimis-, väitlemisoskus – eesmärgiga koolitada nad müüdimurdjaks. Enne lasteaedadesse, koolidesse ja noortekeskustesse minekut töötati koos välja mitmesugused meetodid vastavalt sihtgrupile ja konkreetsele teemale.

Laste- ja noorteesutustes esinedes said noored märkimisväärselt enesekindlust juurde ning enamasti juba pärast esimesi kontakte leiti, et puudega noor on nagu noor ikka, tal on vaid mõningane lisavajadus abi suhtes. Erivajadustega noored märkasid, et tavanaortel on suur huvi n-ö nende

Osa “Avatud meeled” tiimist - Triinu Järviste, Kai Raku, Tiina Kuusik.

maailma vastu. Kokku käisid noored töötubade tegijad 30 koolis ja noorteesutuses.

Meie senised õnnestumised taoliste projektide läbiviimisel põhinevad kahel veendumusel. Esiteks see, et kogemuslik õpe töötab alati paremini, kogetu jääb kauemaks meelde ja noor võib hakata oma senistes tõespidamistes kahtlema. Teiseks aitab erinevaid teemasid noore jaoks lahti mõtestada kõige paremini tema eakaaslane ehk noortelt noortele meetod.

Eelarvamus on muudetavad, kui selleks on loodud vastavad tingimused.

Töötuba “Avatud meeled” on jätkuvalt võimalik kutsuda laste- ja noorteesutustesse.

Lisainfo:

<http://www.erinoor.ee/avatudmeeled>

*Noorteprojekt sai teoks tänu

Vabaihenduste Fondile Avatud Eesti Fondi vahendusel.

Liikumispuudega tenniseväljakule!

Intervjueeris Helen Kask, EPIKoja peaspetsialist

WheelEst on Eesti noorte loodud algatus, mille eesmärgiks on luua liikumispuudega inimestele spordi kaudu võimalusterohke tulevik. Millega on täpsemalt tegemist ning kellele projekt on mõeldud, sellest rääkisime idee autori ja projektijuhi Margot Liidemanniga.

Alustame algusest. Mis on WheelEst?

Projekt WheelEst on nelja noore inimese algatus, mida rahastab Euroopa Liidu noorte kodanikuharidusprogramm Euroopa Noored. Tublisti on toetanud ka Eesti Invaspordi Liit ja Eesti Tennise Liit. Projekti eesmärgiks on tutvustada üle Eesti ratastoolitennist ning seeläbi äratada potentsiaal-

setes harrastajates spordiala vastu huvi. Meie esmane huvi on läbi invaspordi liikumispuuetega inimesi rohkem sotsiaalsesse ellu kaasata, kuid ka tervise ja spordiga seotud aspekt on äärmiselt oluline. Projekt kestab 2014. aasta lõpuni ning selle aja jooksul on plaanis korda saata nii mõndagi.

See on kahtlemata huvitav idee. Kuidas te sellise mõtteni jõudsite?

Mõte algatada ratastoolitennise projekt tekkis eelmisel suvel, kui meie WheelEst grupi liikmed võtsid osa Euroopa Noorte korraldatud koolitusest. Mul tekkis idee ühendada jõud oma kahe tennisetreenerist sõbrannaga, et seeläbi liikumispuuetega inimeste heaks nii mõndagi olulist korda saata. Grupi neljandaks liikmeks sai inimene, kellel ratastoolikasutajana on kõnealuse probleemiga kõige vahetum kokkupuude.

Mõte algatada ratastoolitennise projekt tekkis eelmisel suvel, kui WheelEst grupi liikmed (pildil) võtsid osa Euroopa Noorte korraldatud koolitusest. Foto: Martin Turu

inimesed

Kes on WheelEsti otsene sihtrühm?

Sihtrühmaks on loomulikult ratastoolis inimesed, kes oleks huvitatud tennisega tegelemisest. Praeguseks ajaks oleme läbi viinud kümnenädalase treeningkursuse Haapsalus, mille õnnestumise eest võlgname tänu invaspordiliidule ja tenniseliidule. Suvine tegevusplaan saab olema tihe, see hõlmab nii ratastoolitennise turniire kui ka arvukaid näidistrenne üle kogu Eesti.

Mida annab spordiga tegelemine puudega inimesele?

Spordiga tegelemine on tervisega seonduvast küljest vaadatuna oluline absoluutselt kõigi ini-

meste jaoks. Liikumispuuetega inimeste jaoks lisandub sellele n-ö sotsiaalne faktor, see on võimalus suhelda ja olla kaasatud tavapärastesse tegevustesse. Meie arvates ei ole invasporti Eestis veel piisava tasemeni edendatud ning liikumispuudega inimesed ei ole täiel määral teadlikud kõigist oma sportimisvõimalustest. Meie projekti oluline aspekt on lisaks eelnevale ka kogu ühiskonna teadlikkuse suurendamine invaspordist.

Mille poolest erineb ratastoolitennis nn tavatennisest?

Ratastoolitennise reeglistik on üldjuhul samasugune nagu tavatennis. Ainuke erinevus on selles, et ratastoolitennisest tohib pall ühel mänguväljaku poolel maha pörgata kaks korda. See on abinõu, millega hõlbustatakse mängijate veidi ras-

Ratastoolis tennis mängimine eeldab kindlat ja läbimõeldud liikumist ning teadmised kõige selle kohta tulevad treenerilt. Foto: Urmas Naudre

■ UUDIS

Loomekonkurss "Räägi mulle autismist"

■ Tähistamaks vääriliselt autismiteadlikkuse päeva ja kuud, kuulutas Põhja-Eesti Autismi Liit 2. aprillil välja loomekonkursi "Räägi mulle autismist". Konkursile oodati osalema nii lapsi kui täiskasvanuid, konkursi peaa hinnaks oli iPad. Konkursiga sooviti tõsta autismialast teadlikkust, sest autismi puhul on määrava tähtsusega varane märkamine ja sekkumine. Rahvas ja žürii on oma valiku teinud ning võitjad ja esile tõstetavad selgitanud.

Üldvõitjaks ja rahva lemmikuks sai Jelena Sljusartšuk tööga "Hinge hääl".

Laste kategooria võitis ja žürii lemmikuks sai Kaarel Habakuk.

Žürii valikul võitis laste kategoorias Marta Chan ja täiskasvanute kategoorias Liis Vääna.

Eesti Autismiühingu eriauhind läks Rasmusele.

Eraldi tunnustas žürii Kaja Adra tööd ning koos autismikooliga Kärddla Lastekeskuse laste ja Liis Ristali ning J. Westholmi 2.c klassi õpilaste ja õpetaja Nele-Maris Uibokandi tööd.

Neid, kes seekord ei võitnud või tunnustust ei pälvinud, lohutati meenete ja maiustustega.

Konkursitööd leiab aadressil:

<http://woobox.com/8irop2>

Üks konkursitöödest.

kendatud liikumist väljakul. Mänguväljak ise on traditsiooniline tenniseväljak, ka mänguvahendid ei erine tavalistest mitte millegi poolest. Professionaalsel tasemel mängitakse ratastoolitennist spetsiaalsetes ratastoolides, mille rattad on veidi teise nurga all kui tavalistel ratastoolidel. Harrastajana on aga võimalik tennist mängida täiesti tavalises ratastoolis ning kõigil meie projektis osalejatel on see võimalus olemas.

Aga treeneritöö?

Treeneritöö algab alati mängutehnika ja elementide õpetamisest ning sellest küljest töötab ratastoolitennise treener täpselt nagu iga teinegi treener. Erinevus seisneb vaid selles, et ratastoolitennises peab treener juhendama mängijaid ka selles, mis puudutab liikumist. Ratastoolis tennise mängimine eeldab kindlat ja läbimõeldud liikumist ning teadmised kõige selle kohta tulevad ikka ja ainult treenerilt.

Kuidas teie algatus on seni vastu võetud?

Siiani oleme kogunud vaid positiivset tagasisidet, kuna tegu on siiski noorte inimeste püüdega midagi ühiskonnale tagasi anda. Haapsalus toimunud kursuste põhjal võib öelda, et projektis seni osalenud liikumispuuetega inimesed jäid ettevõtmisega väga rahule ja nii mõnigi neist on huvitatud ratastoolitennisega tegelemisest ka edaspidi.

Mis saab edasi, kui projekt lõpeb?

Esmalt on plaanis täide viia kõik projekti raames planeeritud tegevused ja ettevõtmised. Oleme arvestanud võimalike ebaõnnestumistega ning oleme teadlikud, et kõik ei pruugi sujuda nii hästi, kui siiani on sujunud. Projekti lõppedes aga peaks olema meil selge ülevaade sellest, kui palju on tegelikkuses ratastoolitennisest huvituvaid inimesi ning kui suurel määral saab projekti lugeda õnnestunuks. Meie kõigi ühiseks sooviks on oma tegevust mingil määral jätkata ja anda endast parim, et projekti käigus ratastoolitennisega tutvunud inimesed saaksid sellega ka edaspidi tegelda.

WheelEsti tegemisi saab jälgida Facebooki lehelt

www.facebook.com/wheelest

Paraolümpiapäev tutvustas sportimisvõimalusi

Helen Kask
EPIKoja peaspetsialist

29. mail toimus Tallinna vanalinna päevade raames Eesti Paraolümpiakomitee korraldatud paraolümpiapäev.

Ürituse peamiseks eesmärgiks oli teavitada ühiskonda erivajadustega inimeste sportimisvõimalustest Eestis ning pöörata tähelepanu erivajadustega inimestele tervikuna läbi erinevate

spordialade proovimise. Vabaduse väljakule oli selle tarbeks püstitatud telk, mille sees või naabruses sai proovida erinevaid spordialasid. Oma oskusi sai proovile panna nii pimelaua- kui ka ratastoolitennises. Kohapeal juhendasid inimesi ning jagasid informatsiooni oma ala harrastajad. Samuti said huvilised istuda ratastooli ning proovida orienteerumist Tallinna tänavatel, mille trajektoor kulges suuremalt jaolt vanalinna künklikul munakiviteel. Kuigi kiirelt alanud suvi oli selleks korraks läbi ning ilm vihmane, leidis uudistajaid sellegipoolest.

Fotod: Helen Kask

